

SAMARBETET I STORSTOCKHOLM

Av riksdagsman *BENGT H. BENGTSON*

Enhetskommunen är byråkraternas och teknokraternas önskedröm, men samarbetet mellan stad och län kommer troligen att söka sig andra former, skriver i denna artikel riksdagsmannen, civilekonom Bengt H. Bengtson, Solna. Författaren, som är aktivt engagerad i samarbetsproblematiken bl. a. genom sin verksamhet inom Stockholms läns högerförbund, anknyter i denna artikel till de debattinlägg om Storstockholms framtid, som tidigare publicerats i Sv. T. av sekreterare Sten E. Kjellgren (nr. 5—6 1964), direktör Igor Holmstedt (nr. 7 1964) och direktör Sven Johansson (nr 1 1965).

Debatten om Storstockholms administrativa problem rullar vidare. Det är ett skickligt grepp av dem som har det politiska ansvaret för bostadsplanering och bostadsbyggande att ha lyckats vända uppmärksamheten från sina misslyckanden till dessa intressanta frågeställningar, där något ansvar rim-

ligen ännu ej kan utkrävas. Samordningsfrågan är nämligen så pass oklar och outredd att berörda instanser saknar möjlighet att ta en saklig ståndpunkt. I stället drivs från olika håll nog så engagerade uppfattningar, där syftena kan anas men de innersta avsikterna än så länge är väl fördolda.

Begreppet Storstockholm

I en tidigare artikel har direktör Igor Holmstedt redogjort för det samarbete som äger rum dels mellan kommunerna i Stockholms län inbördes och dels mellan dessa och Stockholms stad. Det mest intima samarbetet sker inom det inre förortsområdet som består av 18 tätbebyggda kommuner. Med i Stockholms Förorters samarbetsnämnd är ytterligare åtta kommuner som bildar det yttre förortsområdet. Det ekonomiskt geografiska begreppet Storstockholm, som användes av Stockholms stads statistiska kontor består sedan några årtionden av 28 kommuner. En fjärde indelning vill en aktionsgrupp inom socialdemokratiska partiet ha när man anser att härtill bör läggas

ytterligare sex namngivna kommuner.

Arbetsmarknadsstyrelsen har indelat landet i regioner. Dess A-region omfattar utom Stockholms stad 33 kommuner inom Stockholms län jämte en viss del av Skepptuna kommun. Därtill kommer Upplands-Bro kommun i Uppsala län, som håller på att få en allt fastare anknytning till Stockholmsregionen. En annan indelning av ungefär samma omfattning praktiseras av den gemensamma intagningsnämnden för gymnasierna som samlar elever i 35 kommuner. I den helt nyligen godtagna uppgörelsen om den kollektiva trafiken i Storstockholm räknas det med 33 kommuner inom Stockholms län jämte Stockholms stad och Upplands-Bro.

Ett än större grepp togs emellertid redan då Stockholmstraktens regionplaneförbund bildades. Detta består nu av 44 kommuner inom länet jämte Stockholm och Upplands-Bro kommuner. Regionplaneringen lägger grunden för allt samhällsarbete och det kan tyckas naturligt att kommuner som företar denna stora samplanering också får fullfölja denna i samarbete. Vår nuvarande regionsplan, som kanske inte fått den betydelse i den offentliga debatten som den borde ha, håller nu på att revideras. När den om ett eller annat år blir färdig ska den ge en vision om hur regionen ska te sig fram till år 2.000. Det är att hoppas att den

också skall ge en fastare grund att stå på när samarbetsfrågorna debatteras.

I samband med att regionplaneringen läggs över på det kommunalförbund som i höst skall bildas för att handha trafikfrågorna är det sannolikt att den kommer att omfatta alla kommuner i Stockholms län. Arbetet kan då bedrivas helt parallellt eftersom kommunalförbundet kommer att få till uppgift att bevaka trafikfrågorna i länet i dess helhet.

Men Stockholms läns storlek och status är ju inte en gång för alla givet. Den sittande länsindelning-utredningen kan inte undgå att ta hänsyn till vad som skall läggas till eller dras ifrån, för att länet skall bli en integrerande del av Storstockholm. "Det är vanskligt att spå särskilt om framtiden", har en stor tänkare sagt. Att Upplands-Bro kommun kommer att läggas till Stockholms län torde det väl inte råda någon tvekan om nu längre. Lika klart är det att vissa kommuner eller delar av kommuner, som ligger inom Uppsalas influensområde skall tillföras Uppsala län i utbyte. I länets södra del torde det bli något kinkigare att ta ställning. Det finns områden söder om Södertälje som är beroende av staden, men som därför måhända inte önskar vara eller bli en del av Storstockholm.

I stora drag kan man således förutsätta att Stockholms län blir in-takt som partner i ett samarbete

med Stockholms stad, oavsett vilka former detta kommer att få. Det kan därför finnas anledning att kritiskt granska länet ur storstadsbonds synvinkel. Man finner då att länet sönderfaller i två delar av olika karaktär. Den ena delen är det egentliga förortsområdet med angränsande områden, som ger ett tillräckligt expansionsutrymme åt alla håll. I norr begränsas det av Uppsalaregionen, som kan bedömas förbli ett självständigt kraftfält. I väster har regionen naturliga gränser i Mälaren och i söder blir det Södertäljeområdet som blir Storstockholms utpost. Men här gäller det att nu dra sådana gränser att de kan bli hållfasta under över-skådlig tid, och man måste utgå från att länsindelningsutredningen här har en viktig uppgift.

Den andra delen av länet kommer, fortfarande sett med storstadsbonds ögon, att i första hand bli ett rekreations- och fritidsområde. Detta gäller Stockholms skärgård, som inte kan eller får splittas. Att dra en administrativ gräns mellan dessa båda delar vore högst olyckligt av många skäl. Det skulle te sig underligt för många storstadsbor om man, när ett intimt och fruktbärande samarbete skall etableras, lämnar skärgården utanför, endast på grund av att det för dagen inte kan erbjuda så mycket plats för bostäder och arbetsplatser som förorterna.

Länsstyrelsen i Stockholms län har sedan ett flertal år ett utred-

ningsuppdrag att förbättra förhållandena i skärgården. På grund av brist på resurser har inte resultatet blivit vad länsstyrelsen hoppats på. Men det är hög tid för storstadskommunerna, där människorna betalar skatt, att besinna sitt ansvar för den skärgård, där deras skattebetalare söker vila och rekreation under stor del av året. Detta kan inte ske genom punktvisa åtgärder som ofta föga harmonierar med de trakter som blir föremål för storstadskommunernas intresse, utan genom ett vidgat samarbete, där alla kan bidra med vad man är skyldig skärgårdskommunerna. Helt nyligen har länsstyrelsen redovisat sina planer för hur 75.000 bostäder av fritidskaraktär kommer att byggas i en nära framtid, och då kommer det att ställas stora krav på kommunal service. Framför allt om dessa i stor utsträckning skall kunna medge permanent bosättning, vilket torde vara ett intresse både för dem som önskar bygga och bo, och för dem som har det politiska ansvaret för bostadsbyggandet.

Låt oss alltså slå vakt om skärgården vid fullföljandet av samarbetssträvandena inom Storstockholm.

Är en enhetskommun önskvärd?

I debatten har det ofta skyntat, att det skulle vara mest ändamålsenligt att göra en enda kommun, en enhetskommun av hela Storstockholm. I en intressant artikel i Sv. T.

(1/65) har direktör Sven Johansson avslöjat, att han har sådana önskemål. Samtidigt betonar han att man måste skynda långsamt och att han därvid finner det lämpligt att börja samarbetet i andra former.

I det föregående har det visats, att Stockholms län har naturliga gränser med de modifieringar, som en smärre gränsjustering kan medföra. Skulle man gå in för en enhetskommun, måste denna emellertid göras något så när enhetlig. Det blir då rimligt, att denna kommun endast kommer att omfatta det egentliga förortsområdet. Men då står man återigen inför det gränsdragningsproblem, som varit den evige följeslagaren till Stockholms utveckling. Det är gränsdragningen, som skapat dagens svårigheter och det är detta problem som måste lösas. Genom att bilda en enhetskommun efter det tänkta mönstret skulle nya bekymmer skapas för de kommuner, som ställdes utanför och som inte har någon naturlig anknytning till angränsande län.

Emellertid menar man kanske, att en enhetskommun inte behöver vara enhetlig. Bildar man en enda kommun av Stockholms stad och län, skulle denna få en nord/sydlig sträckning på över tjugo mil och en befolkning på bortåt 1,5 miljoner invånare (1975), d. v. s. nära en femtedel av landets befolkning. Även om man kunde ha stadsdelsråd i Södertälje, Nynäshamn och Norrtälje, som förespråkarna för

enhetskommunen framhåller, förefaller det inte särskilt troligt, att man därmed skulle lösa de administrativa problemen i Storstockholm.

Det framhålles ofta att den enskilde medborgaren känner sig som stockholmare och inte har någon känsla för de olika kommunernas särart. I samma andedrag kan det göras gällande att det huvudsakligen är de kommunalt engagerade förtroendemännen som slår vakt om sina uppdrag, när man inte ställer sig positiv till enhetskommunen. Även parallellen med slopandet av första kammaren kan dragas.

Att så många är överens om att slopa första kammaren torde väl i första hand sammanhånga med att denna har exakt samma uppgifter och arbetsområden som andra kammaren och man menar, att det då måste vara rationellt att ha en enda kammare. Det är därför ganska svårförståeligt, hur man kan tillåta sig en jämförelse mellan riksdagens sammansättning och Storstockholms samarbetsproblem. Varje bygd och varje trakt har sin historia och sin tradition och utan att komma i kontakt härmed torde möjligheterna att trivas på en ny bostadsort avsevärt försämrats. Det behöver heller inte vara något fel att de olika kommunerna vidmakthåller och vidareutvecklar sin särart. Både Sigtuna och Järfälla, Lidingö och Boo hjälper till att öka valfriheten i Storstockholm. Att sedan läget på bostadsmarknaden är

sådant det är, är beklagligt, men det torde inte förbättras nämnvärt av organisatoriska eller administrativa förändringar. Här är det en ny och effektivare syn på bostadspolitiken som är nödvändig.

Det är inte endast på politiskt håll som tanken på en enhetskommun har vunnit terräng. Även på håll där man ser kommunen enbart som en motpart har man stor förståelse för att kunna få och lämna snabba besked. Man vill att kommunen skall ha en effektiv beslutsmekanism.

Hur besluten kommer till och vilken förankring de har hos medborgarna fäster man då mindre av-

seende vid. Enhetskommunen är byråkraternas och teknokraternas önskedröm, men samarbetet mellan stad och län kommer troligen att söka sig andra former.

Att beredvilligheten är stor inom Stockholms län har man visat, då man biträdde trafiköverenskommelsen trots stora uppoffringar. Till hösten kommer det aviserade kommunalförbundet mellan Stockholms stadsfullmäktige och Stockholms läns landsting att bildas. Där väntar stora arbetsuppgifter och samarbetsviljan kommer att sättas på prov. Till dessa problem finns det anledning att återkomma.

OM Kina

Men innan revolutionen kom, fanns det dock mycket gammalt av bestående värde. För att bli mandarin fordrades lärda examina, vilken skurk som helst kunde ej svinga sig upp till ett högt ämbete. Nu åter, sedan någon utländsk rådgivare i den heliga demokratiens namn kokat ihop en konstitution åt Kina, "lavet" efter Förenta Staternas, ha även dessa skrankor fallit. Nu kunna de största och de smartaste "streber" i detta land bli dess generaler och höga ämbetsmän; de bli det också, och deras regering blir därefter. Ett synes mig säkert: skall Kina kunna resa sig ur sitt nuvarande förfall, icke kommer det att ske i den nuvarande republikens tecken.

F. Hansen i Svensk Tidskrift 1924